Afspraken rond God
(1) God schepper, en wij?

Lezing

In het begin schiep God de hemel en de aarde. De aarde was woest en doods, duisternis lag over de oervloed, en over het water zweefde Gods geest.
God zei: ‘Laat er licht zijn,’ en er was licht. God zag dat het licht goed was, en Hij scheidde het licht van de duisternis; het licht noemde Hij dag, de duisternis noemde Hij nacht. Het werd avond en het werd morgen. De eerste dag.
God zei: ‘Laat er midden in het water een gewelf komen dat de watermassa’s van elkaar scheidt.’ God maakte het gewelf en scheidde het water onder het gewelf van het water erboven. Zo gebeurde het. Hij noemde het gewelf hemel. Het werd avond en het werd morgen. De tweede dag.
God zei: ‘Laat het water onder de hemel naar één plaats stromen, zodat er droog land verschijnt.’ En zo gebeurde het. Het droge noemde Hij aarde, het samengestroomde water noemde Hij zee. En God zag dat het goed was. God zei: ‘Laat overal op aarde jong groen ontkiemen: zaadvormende planten en alle soorten bomen die vruchten dragen met zaad erin.’ En zo gebeurde het. De aarde bracht jong groen voort: alle soorten zaadvormende planten en alle soorten bomen die vruchten droegen met zaad erin. En God zag dat het goed was. Het werd avond en het werd morgen. De derde dag.
God zei: ‘Laten er lichten aan het hemelgewelf komen om de dag te scheiden van de nacht. Ze moeten dienen als tekens die de feesten aangeven en de dagen en de jaren, en als lampen aan het hemelgewelf, om licht te geven op de aarde.’ En zo gebeurde het. God maakte de twee grote lichten, het grootste om over de dag te heersen, het kleinere om over de nacht te heersen, en ook de sterren. Hij plaatste ze aan het hemelgewelf om licht te geven op de aarde, om te heersen over de dag en de nacht en om het licht te scheiden van de duisternis. En God zag dat het goed was. Het werd avond en het werd morgen. De vierde dag.
God zei: ‘Laat het water wemelen van levende wezens, en laten er boven de aarde, langs het hemelgewelf, vogels vliegen.’ En God schiep de grote zeemonsters en alle soorten levende wezens waarvan het water wemelt en krioelt, en alle soorten vogels, alles wat vleugels heeft. En God zag dat het goed was. God zegende ze met de woorden: ‘Wees vruchtbaar en word talrijk en vul het water van de zee. En ook de vogels moeten talrijk worden, overal op aarde.’ Het werd avond en het werd morgen. De vijfde dag.
God zei: ‘Laat de aarde alle soorten levende wezens voortbrengen: alle soorten vee, kruipende dieren en wilde dieren.’ En zo gebeurde het. God maakte alle soorten in het wild levende dieren, alle soorten vee en alle soorten dieren die op de aardbodem rondkruipen. En God zag dat het goed was. God zei: ‘Laten Wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op Ons lijken; zij moeten heersen over de vissen van de zee en de vogels van de hemel, over het vee, over de hele aarde en over alles wat daarop rondkruipt.’ God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep Hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep Hij de mensen. Hij zegende hen en zei tegen hen: ‘Wees vruchtbaar en word talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag: heers over de vissen van de zee, over de vogels van de hemel en over alle dieren die op de aarde rondkruipen.’ Ook zei God: ‘Hierbij geef Ik jullie alle zaaddragende planten en alle vruchtbomen op de aarde; dat zal jullie voedsel zijn. Aan de dieren die in het wild leven, aan de vogels van de hemel en aan de levende wezens die op de aarde rondkruipen, geef Ik alle groene planten tot voedsel.’ En zo gebeurde het. God zag alles wat Hij had gemaakt: het was zeer goed. Het werd avond en het werd morgen. De zesde dag.
Zo werden de hemel en de aarde in al hun rijkdom voltooid. Op de zevende dag had God zijn werk voltooid. Op de zevende dag rustte Hij van het werk dat Hij gedaan had. God zegende de zevende dag en heiligde die, want op die dag rustte Hij van heel zijn scheppingswerk.

Gen 1,1-32;2,1-4a

Overweging

"Door een woord van de Heer zijn de hemelen gemaakt, door de adem van zijn mond heel hun pracht." (gezongen)

Beste Liergangers,

Ik zong een vers uit Psalm 33 dat in de moniale traditie vaak als keervers werd gezongen. God wordt daarin bezongen als schepper van de hemelen. En hoe prachtig antropomorf: de adem van Gods mond die heel hun pracht "maakt". Er zijn heel veel plaatsen in de Bijbel die God als "schepper" aanwijzen: zo hoorden we daarnet het bekende scheppingsverhaal uit het boek Genesis. Maar wat moeten wij als mensen uit de 21e eeuw ons voorstellen bij een God die "schepper" genoemd wordt? In De Lier hebben we de goede traditie om bij het begin van ons werkjaar stil te staan bij "Afspraken rond God". Dat is nodig want hoe we ons als christenen God voorstellen heeft een impact op ons leven. Stel je voor dat je je God voorstelt als een kwade geest die mensen weinig gunt en alles wil controleren… allicht zal je leven dan beheerst worden door angst en het volgen van religieuze regeltjes.

In het Genesisverhaal komt een totaal ander Godsbeeld naar voor: God schept licht, zon, water, aarde … de mens. En telkens klinkt in het Hebreeuws: wajar elohim ki tov 'En God zag dat het goed was'. Het gaat hier dus over de positieve relatie tussen God en al wat er bestaat. Het is allemaal door God geschapen. En God heeft de mens als zijn evenbeeld gemaakt en hem een opdracht meegegeven: "Wees vruchtbaar en word talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag: heers over de vissen van de zee, over de vogels van de hemel en over alle dieren die op aarde rondkruipen."

We weten dat de woorden "breng haar onder je gezag en heers" samen met de technologische vooruitgang er in onze geschiedenis jammer genoeg voor gezorgd heeft dat de mens is gaan denken dat hij "boven" de natuur staat en dat hij de natuur mag uitbuiten, terwijl hij er eigenlijk zelf deel van uitmaakt. Dat de mens zich in het centrum zou plaatsen boven alle andere levende wezens en boven alles wat er bestaat - los van Gods bedoeling - is zeker niet de boodschap van het scheppingsverhaal. We weten ook dat dit verhaal geen historische beschrijving is en ook geen wetenschappelijk verhaal dat beschrijft hoe alles is ontstaan.

Inderdaad, we moeten een onderscheid maken tussen de natuurwetenschappelijke methode om onze werkelijkheid te onderzoeken en de religieuze en gelovige manier om dat te doen.

Als we het over het ontstaan van ons heelal hebben (licht, zon, aarde, planeten….) dan gebruikt wetenschappelijke methode hypothesen, theorieën, waarnemingen én experimenten. De laatste jaren is de kosmologie – de wetenschap m.b.t. onze kosmos – dankzij nieuwe waarnemingstechnieken tot ongelooflijke ontdekkingen gekomen: er is niet enkel een big bang en een uitdijend heelal, maar men heeft ook de nagloed van oerknal kunnen fotograferen (380.000 jaar na de oerknal) en daarin tekenen zich patronen van temperatuurverschillen zich af. Daarin konden sterren en galaxieën zich verdichten. Sterren ontstaan, maar ze vergaan ook. En in elk van ons is er "sterrenstof" aanwezig. Uiteraard blijven er nog vele vragen over: de donkere materie, de zwarte gaten,…

Naast die natuurwetenschappelijke methode heb je de religieuze of gelovige kijk op onze werkelijkheid. Die stelt totaal andere vragen: niet de hoe-vragen, maar de waarom- en de zinvragen. En op basis van wat we als mensen op dat vlak "ervaren" kunnen we hierop zinvolle antwoorden formuleren. Maar die vallen buiten de wetenschappelijke methode. Is dat erg? Helemaal niet. Wie zegt dat onze ervaring van werkelijkheid zich beperkt tot de natuurwetenschappelijke methode? Alsof de natuurwetenschappelijke methode de enige toegang is tot de ene werkelijkheid.

Een concreet voorbeeld: ik kijk naar de sterrenhemel met een telescoop en ik zie de M31, de Andromedanevel , een spiraalvormige nevel die buiten ons melkwegstelsel ligt op 2,54 miljoen lichtjaar afstand met een diameter van 200.000 lichtjaar,… (dat weet ik allemaal op basis van wetenschappelijk onderzoek), maar ik bewonder ook de schoonheid van de nevel, ik voel me klein als mens t.o.v. die gigantische afstanden en denk "wat is dan de mens dat Gij aan hem denkt, … Plots voel ik me bemind door dit heelal… een religieuze ervaring? Ik heb dit al vele keren mee gemaakt en ik niet alleen.

Maar de twee niveaus van een en dezelfde werkelijkheid met elkaar gaan vermengen is geen goede zaak. Het verhaal van de Belgische priester en natuurkundige Georges Lemaître is op dat vlak interessant.

Georges Lemaître behaalde een doctoraatsgraad in de natuurkunde aan het MIT en was lid van de pauselijke Academie van de Wetenschappen. In 1927 slaagde hij erin aan te tonen dat de vergelijkingen van de dynamische relativiteitstheorie van Einstein een niet-statisch heelal voorspellen. Hij was de eerste die sprak over een soort "oerknal". Paus Pius sprak onmiddellijk van het wetenschappelijk bewijs dat er dus een schepper was. Maar Lemaître wees de idee dat de oerknal het bijbels scheppingsverhaal bevestigde volmondig af. "Zo een theorie" – zo schreef hij "staat los van alle metafysische of religieuze kwesties." Paus Pius zou er nadien niet meer op terugkomen.

De hedendaagse professor astrofysica en vriend van Hawking, Thomas Hertog onderscheidt ook deze twee manieren om naar de werkelijkheid te kijken. Hij zegt dat ze mooi "naast elkaar" kunnen bestaan. "Onze hypothese over de oerknal vertelt hoe het allemaal is gebeurd maar laat de waaromvraag deels open. Zo kunnen wetenschap en geloof hand in hand gaan." zei hij deze zomer in een interview in De Standaard Weekblad.

Onze werkelijkheid bekijken als schepping, als iets wat door God gemaakt is en aan ons mensen "voortdurend" gegeven wordt betekent dus dat we onze werkelijkheid religieus "duiden". We kijken er met gelovige ogen naar. Voor de gelovige schept God voortdurend nieuwe mogelijkheden, laat hij werkelijkheid ontstaan en vergaan. De schoonheid van de natuur, van onze kosmos, van een kabbelende rivier, van mensen die ons nabij zijn, maar ook de kwaadheid omwille van onrechtvaardigheid, de gedrevenheid om mensen in nood te helpen kunnen ons menselijk hart zo vervullen dat we onszelf overstijgen,… We ervaren even aan dat God ons nabij is, dat we hier niet toevallig zijn, dat er waarden zijn die ertoe doen en dat God ons richting kan geven in het leven. En ook anderen hebben gelijkaardige ervaringen, vaak over de religies heen. En we kunnen onze werkelijkheid als mensen in dankbaarheid ontvangen. Het maakt ons gelukkig. Het is ons allemaal gegeven. En we ervaren dit steeds sterker naarmate we ook zo gaan leven. Het is een praktische instelling; niet een rationele instelling. Ik kan mijn leven als geschenk beleven.

Maar ik zeg expliciet KAN.

Want we zijn ook vrije mensen. God dringt zich niet op. Het is vaak alsof God zich in de schepping verstopt. Je hoeft als mens niet in God te geloven om hier rond te lopen en te genieten… Als mensen ervaren we dat we ons leven in handen kunnen nemen, dat we mogelijkheden kunnen realiseren, dat we dingen uit de natuur gebruiken, ten goede maar jammer genoeg ook ten kwade. De mens is medeschepper gewoon in de feiten. Hij heeft veel gerealiseerd, ook met behulp van de wetenschap: goede zaken, maar ook negatieve zaken. En net hier kan de wetenschap vandaag – meer dan ooit – de mens bewust kan maken van zijn verantwoordelijkheid.

Want als we het over de natuur hebben, en daarin schepping zien dan kunnen we de ogen niet sluiten voor de huidige crisis van de relatie van de mens met de natuur. We zijn op het punt gekomen – de klimaatwetenschap waarschuwt ons – dat we onze planeet, ons gemeenschappelijk huis, tot een onherbergzame en onleefbare plaats voor de toekomstige generaties maken. Door ons teveel aan CO2-uitstoot en door vernietiging van biodiversiteit maken we ons ruimteschip aarde kapot terwijl het ons beschermt in de levensvijandige omgeving van het heelal.

Op 1 september is niet alleen het nieuwe schooljaar begonnen, maar ook de scheppingsperiode 2023. In lijn met de Encycliek ‘Laudato Si’ roept Ecokerk op tot herstel van de relatie met alles wat ademt en leeft.

Gaan we als mensen onze opdracht van “medeschepper“ echt uitvoeren, niet alleen m.b.t. ons eigen leven, maar ook m.b.t. van het leven van al wat leeft en dat van de toekomstige generaties? Aan u het antwoord.

“Door een woord van de Heer zijn de hemelen gemaakt, door de adem van zijn mond heel hun pracht.” (gezongen)

Karel Ceule
De Lier, Brugge, 3 september 2023